

Глинський краєнин - Ян Поспішіл

Велика Волинь була і с багатонаціональним краєм. Вона стала батьківщиною для представників багатьох народів, кожен з яких привніс щось своє, автентичне, зробив свій внесок у матеріальне багатство та духовне життя краю. Серед інших згадаємо представників чеського етносу, які масово почали переселятися на українські терени в кінці 60-х років XIX століття. Вони оселялися здебільшого в сільській місцевості, засновували нові села або ж облаштовувалися у тих, що вже існували, поруч з українцями, поляками, німцями. Одним з перших сіл, де поселилися чехи, був Глинськ. Саме там оселилась родина Поспішілових, яка походила з чеського села Бойште біля Кутної Гори. У цій родині були землероби, музиканти, поети, правники, лікарі, професори університетів. Але ми, оскільки 7 січня виповнилося 100 років від дня народження Яна Поспішіла (1921-1994), детальніше розповімо саме про цього представника роду Поспішілових з Глинська.

Дід Яна Алоїз (у православі Олексій Йосипович) Поспішіл прибув до Росії у 1872 році і по закінченню Петербурзького університету переїхав до Києва, де працював спершу в гімназії, а потім на посаді професора в Київському університеті. Алоїз Поспішіл був відомим педагогом, вченим-славістом, мовознавцем, членом-засновником Товариства Яна Амоса Коменського в Києві, автором відомої біографічної праці, що зберегла для майбутніх поколінь прізвища та імена багатьох чехів Росій-

ськи в родинному колі і селі Глинськ. Любов до музики, зокрема до народної пісні, прищепила йому мама, яка знала багато чеських пісень і сама гарно співала. Певну роль зіграла мистецька атмосфера, що панувала в домі діда, де тоді мешкав і дядько Яна Одржей та влаштовували домашні імпровізовані концерти. Тому Ян зголосився до смичкового оркестру, який створив у Глинську його двоюрідний дядько - скрипаль і педагог Ян Поспішіл. В оркестрі блискуче освоїв му-

Ян ПОСПІШІЛ.

Знову почав публікуватися, цього разу в друкованому органі ТЧВ «Новини товариства чехів з Волині». Видав брошуру з історією села Остромеч, де проживав, та єдину збірку своїх поезій «Зустрічі та прощання». Писав музику на свої поезії та на поезії інших авторів, зокрема на вірш Вацлава Шимека «Привіт, Україно», продовжував збирати пісні серед реемігрантів з Волині.

Відповідальний секретар ТЧВ Іржі Гофман, уродженець села Мартинівка Рівненського району, познайомив пана Поспішіла з доценткою Рівненського інституту культури пані В'ячеславою Логвін, яка у своїх експедиціях Волиню збирала чеський фольклор. Вони об'єднали зусилля, узгодили концепцію збірки фольклору і взялися за підготовку її до друку. Збірка ця вийшла у 1997 році в Празі, містила ілюстрації Алени Яноушкової. До збірки увійшли 511 пісень, з яких 311 записав Поспішіл, 144 - Логвін, 104 записали однакових, незалежно один від одного, і 54 різних варіанти тих самих пісень. Цікаво, що серед чеських пісень знайшлося місце чотирьом українським колядкам, які співаки просявдали чехи

Адже ж, то не моя була вина?

Чом скаржишся на мене в пісні чулий,

Що залишив тебе, Україна?!

(Переклад В'ячеслава Друзяки).

Ці рядки свідчать, що попри радість повернення на історичну батьківщину, душа його розривалася між Чехією та Україною. Ян Поспішіл тонко відчуває психологічний стан реемігрантів, для яких кожна вісточка чи мелодія з рідної землі була святою. Тому в поезії «Зустріч з молодістю» зазначає:

В найкращій між всіма
Задумливій мелодії,
Чуємо спів про землю,
Де ми народилися.

(Прозовий переклад автора).

Ян Поспішіл помер у селі Остромеч 30 липня 1994 року після важкої хвороби, так і не завершивши багатьох своїх задумів. Він не встиг опублікувати всі свої поезії, більшість музичних творів, історію Горшовсько Тинська (близько 1000 сторінок), не склав родоводу Поспішілів, хоча зібрав для цього чимало матеріалу, не дожив до виходу у

ської імперії.

Один з Алоїзових синів, після закінчення сільсько-господарського факультету Київського політехнічного інституту, господарював у маєтку, який родина Поспішлових мала в Глинську і куди щороку приїздила під час канікул.

Батькові брати теж були відомими людьми. Адже, Мікулаш (Микола Олексійович) Поспішл закінчив юридичний факультет Київського університету, очолював відділ Міністерства фінансів Російської імперії, мав членство у чеському товаристві в Петербурзі, згодом був директором чеської школи в Глинську, а після переїзду до незалежної Чехословаччини працював у Головному контрольному управлінні. А Одржей (Андрій Олексійович) Поспішл - піаніст і композитор, професор музичної школи у Львові та Рівному, він разом з іншим уродженцем Глинська Богумілом (Боголюбом Йосиповичем) Сикорюмо гастролював в Україні, Росії, Китаї, Молдові.

Світогляд і національна свідомість Яна формова-

ли зичну грамоту, а з 1939 року вже й керував цим колективом. Почав писати музику, зокрема танцювальні мелодії і до вистав аматорського театру гартує, записує чеські пісні. З дитячих років писав вірші, деякі з них були опубліковані у Чехословаччині.

Ян у 1935 році закінчив польську семирічку ім. Миколая Коперніка в Глинську і прагнув продовжити навчання в гімназії, навіть склав вступні іспити. Але батько не зважав на це і не дозволив йому продовжувати навчання, бо вирішив, що єдиний син повинен стати спадкоємцем великого землеробського господарства. Аргументував своє рішення так: «Здобувши освіту, станеш паном і втрадиш інтерес до господарювання на землі».

Під час Другої світової війни Ян працював у домашньому господарстві. У 1943 році його, як і багатьох інших чехів, українців, поляків, вивезли на примусові роботи до Німеччини. Спогадами про те, що довелося пережити як «остарбайтеру», він поділився

зі своїм товаришем - чеським священником Вацлавом Шимеком, уродженцем Квасилова, який опублікував ці розповіді у своїй книзі «Волиняки». Свої думки та хвилювання поет описує також у вірші «Dopis z ciziny» («Лист з чужини»).

У липні 1945 року Ян переїхав з Німеччини до Чехословаччини. Але лише через два роки зміг зустрітися зі своєю родиною. У 1947 році їй і багатьом іншим чеським родинам радянська влада дозволила реемігрувати до ЧСР.

Того ж 1947 року вступив до Союзу чехів з Волині (СЧВ), друкувався в газеті «Вірна охорона», інколи під псевдонімом Ян Загорський.

У 1948 році заснував і став художнім керівником фольклорного молодіжного колективу волинських чехів «Шумаван», з яким виступав на організованих СЧВ олімпіадах мистецьких колективів волинських чехів (1948, 1949, 1950 рр.). У 1949 році, за підсумками олімпіади, став володарем Перехідного кубка голови Чехословацької закордонної установи, до речі, теж

уродженцем Глинська В'єнцеслава Швіговського.

Після того, як у 1951 році комуністична влада припинила діяльність «Шумавану», а в 1952 році і СЧВ, Ян Поспішл аж до початку 1980-их років практично не писав поезій і не займався музикою, натомість вивчав історію свого і навколишніх сіл.

Коли ж у 1990-их Чехія перейшла на демократичний шлях розвитку, став членом-засновником нового товариства реемігрантів з Волині (Товариства чехів Волині та їх друзів, ТЧВ). Його обрали до ревізійної комісії, а згодом - до історичної. Ян підтримав ідею щодо створення музею волинських чехів і подарував йому три акти купівлі-продажу з Волині (1877, 1893 і 1894 рр.), рукописну збірку 100 чеських пісень з Волині, яку уклала в 1926 році Емілія Дрбоглавова зі Стромовки поблизу Луцька, фото свого діда з Глинська, де той зображений разом зі своїм гімназійним товаришем - майбутнім відомим чеським письменником Алоїзом Іраском.

на Волині. Працюючи над збіркою, Поспішл нотну частину писав від руки, тексти друкував на електричній друкарській машинці, а деякі тексти за його вказівками друкував на комп'ютері Іржі Гофман. Усі супровідні тексти і науковий нарис «Пісенний фольклор волинських чехів» подано чеською і українською мовами. Це було зроблено, як підкреслив Іржі Гофман, «щоб у такий спосіб віддати шану українському народу, на землі якого чеська меншина жила і працювала протягом кількох десятиліть».

У творчості Яна Поспішла знайдемо спогади про дитинство, юність, перше кохання, родину, рідне село, мирну працю землероба та про долю чеської молоді, яка воювала в Чехословацькому корпусі генерала Свободи. Згадає він і долю «остарбайтерів» тощо.

Своїми думками й сумнівами щодо повернення на історичну батьківщину поет ділиться у вірші «Dumka» («Думка»), де, зокрема, запитуює:

Чом спомини летять у дні минулі,

ка, співавтором якого був.

Щодо сімейного життя, то відомо, що одружився Ян у 1951 році з уродженкою Квасилова Геленою Пехачковою. У подружжя народилося три доньки: Яна, Гелена і Ярослава. Але шлюб розпався в 1973 році.

...Сподіваємось, що ця невелика стаття нагадає про поета Яна Поспішла краянам у Глинську (і не тільки) та спонукатиме віднайти й упорядкувати могилу його діда, а на будинку, де мешкала родина Поспішлів, якщо він зберігся, встановити пам'ятну дошку.

Александр ДРБАЛ,
член Чеської асоціації українців.

Скорочений виклад статті підготували до друку

Валентина ДАНИЛЧЕВА,
науковий співробітник Рівненського обласного краєзнавчого музею, та **В'ячеслав ШЛЯХОВИЙ.**

Джерело: [mzv.cz/
file/858837/DrbalA-Jan-Pospisil-ZU2012.pdf](http://mzv.cz/file/858837/DrbalA-Jan-Pospisil-ZU2012.pdf)